

Єлизавета Лозовська-Шумада, Мій перший досвід (спогади вчительки)

у: Слово педагога нр 2-4, 1996/1997/1998

(від ред.: Спогад про будні першої після 1947 року спроби в Перемишлі відновити навчання української мови в класах при польському ліцеї)

Єлизавета Лозовська-Шумада

МІЙ ПЕРШИЙ ДОСВІД (спогади вчительки)

Минув гарячий час іспиту на атестат зрілості та пов'язаних з ним переживань. Скінчився навчальний рік 1965/1966 і треба було ввійти в доросле життя. Випускників нашого класу (XI-б) було 26 осіб. Одержавши диплом, майже кожен влаштувався на педагогічну роботу. Школа готувала нас до праці з українськими дітьми і таке було наше призначення. Наша розпорошена українська громада тихо очікувала своїх вчителів, але вголос домагатися навчання рідної мови майже ніхто не посмів. Не забулись ще терор примусового переселення (акція «Вісла») та безнастанні репресійні антиукраїнські дії польського комуністичного уряду. Теоретична можливість навчати українських дітей рідної азбуки була паралізована різного типу «об'єктивними труднощами». Якщо дехто з батьків виявив бажання навчати своїх дітей української мови як рідної у школі – то був це акт великої цивільної відваги. Шкільні органи такого смільчака вважали провокатором, якщо не явним ворогом польської держави. Тому й не дивно, що навчання української мови дітей найбільше залежало від вчителя, від його свідомості, відваги та патріотизму.

Не можу без подиву згадувати заслуженого діяча рідної ниви пана Теофіла Щерби, який і мені зарекомендував працю в українському середовищі. Було це невелике село біля Корш на Ольштинщині, звалось – Блогошево. Теофіл Щерба виконував функцію візитатора-методиста на Ольштинщині та й допомагав засновувати пункти навчання укра-

їнської мови у польських школах. Добре пам'ятаю його поради: «Хоч керівником школи є польський шовініст, проте українські діти чекають на тебе. Ідь туди, будь відважна і роби своє діло».

Не вірилось мені тоді, що відвага буде тут в чому-небудь потрібна. Незабаром виявилось, що була потрібна і то дуже... Нині, коли пройшло 30 літ, либонь соромно згадувати, скільки труднощів (абсолютно не «об'єктивних»), нетактовності довелося мені зазнати з боку оцього керівника школи. Використовуючи свою керівну позицію, спричинив він вороже ставлення до мене усіх працівників своєї школи. Не можу забути свого першого засідання – педагогічної ради. Сподівалась почути там гарні слова про культурну й гуманну місію просвітительської праці вчителя на селі. Тим часом, моя особа стала головним пунктом денного порядку. Керівник школи вже на початку зборів представив мене вчительському колективові як випускницю української бартошицької школи, міцно при цьому наголошуючи слово «українська». Дружина керівника, пані Бася, пояснила, що Бартошицький педагогічний ліцей відомий з дуже низького рівня навчання. Слова ці ввели мене в остовпіння, а вчителів у неприховане зацікавлення. Звичайно – уточнювала свою думку пані Бася – погляд цей відноситься лише до українських класів ліцею, бо польські класи мають добрий рівень. Мені було відомо, що і польські, і українські класи вчили в основному ті самі вчителі, і тому не могла

зрозуміти, яким чином учитель по дорозі з польського до українського класу «губив свій рівень»! Ніхто не смів заперечувати пані Басі, а, може, весь колектив так думав. У моїй свідомості, приголомшеній особливим привітанням, ненастанно звучали підбадьорюючі слова пана Теофіла: «...цього бою тобі програти не можна». Незабаром, дійсно дійшло до справжньої бойової ситуації, і то в моменті, коли я заявила, що буду також вчити дітей української мови. Педагогічна рада з неприхованим несмаком віднеслась до моєї заяви, подібно директор школи. Однак, всупереч бажанням керівництва в кентшинському інспектораті Освіти, полагодила я дозвіл на навчання рідної мови для зголошених дітей і факт цей став джерелом постійних утисків моєї особи.

Шкільне керівництво використало усі адміністративні засоби, щоб затруїти мені життя. І так була я примушена вести додаткові заняття під час наших різдвяних свят, лише я одна вела навчання на другій зміні, що примушувало мене працювати до

пізнього вечора. Мабуть, з уваги на мою особу, керівництво розробило двозмінне навчання, воно, до речі, запропастило можливість студіювати мною хімію. Дуже багато неприємностей дарувало мені моє керівництво, не виявляючи ні побажання, ні толерантності, ні крихти християнської моралі... Через кілька років наші шляхи розійшлись. Керівник за свої заслуги був «доцінений» освітньою владою. Став він директором великої школи у Лайкейнах, де приділено йому комфортабельне службове помешкання. Я впевнена, що кожен вчитель української мови, попавши до тих Ланкейн, мусив пройти моїм протертим шляхом. Начальство ані звичок, ані поглядів не любить міняти... Минуло наступних 20 літ. Принагідно зустрічаю дружину мого першого керівника, Басю. Питає вона, що чувати в мене, як діти, просить передати вітання чоловікові. Стою остовпіла. Не розумію: чи то пані Бася змінилася, чи змінились її погляди, чи може змінилися часи?!